Autor Gosti stranica
Petak, 11 Prosinac 2009 21:00

Svaka procjena ekonomskih kretanja mora polaziti od realnog sagledavanja stanja u kojem se nalazi hrvatsko gospodarstvo. Kakvo je stanje hrvatske privrede? Kod nas je tek u veljači ove godine prihvaćena činjenica da je Hrvatska već krajem zadnjeg kvartala 2008. godine ušla u recesiju. Različite su projekcije pada hrvatskog BDP-a, ali kreću se u rasponu od 1,5 % do 2 ili 3 %. Ukratko, Hrvatska je u recesiji, a efekti krize u realnom sektoru gospodarstva prelijevaju se na bankovni sektor, koji reagira suzdržanim kreditiranjem (naznake početka „credit cruncha“?), dok je na hrvatskom tržištu kapitala zabilježena kriza (kolaps Zagrebačke burze), kao i kriza tržišta nekretnina. S krizom realnog sektora, izvoz pada, a nezaposlenost ubrzano raste. Početkom godine izraženi su deprecijacijski pritisci, jer je povećana potražnja za devizama, zbog povećanih otplata vanjskog duga, rekordnog deficita vanjske trgovine i platne bilance, pa HNB povećava monetarne restrikcije. To djeluje na povećanje domaćih kamatnih stopa na novčanom tržištu (koje su ostvarene na povijesno visokoj razini od 30 posto, na „prekonoćne pozajmice“ banaka) i smanjenu kunsku likvidnost. Ukratko, ako se ovakvi nepovoljni trendovi nastave, prijeti „stagnacija i deflacija“ (tzv. „stagdeflacija“), ili, što je još realnije, produbljena „recesija i deflacija“ (deflacija je u siječnju ove godine iznosila svega 0,1 posto, ali već se šest mjeseci konstantno bilježi pad cijena industrijskih proizvoda u Hrvatskoj). Posljedice takvih kretanja mogu biti: porast nelikvidnosti i širenje lanca neplaćanja, kreditni slom (obustava kreditiranja banaka), pad investicija, problemi sa isplatama iz državnog proračuna (plaće, mirovine, socijalne naknade), te porast stečajeva poduzeća i rast broja nezaposlenih, pad standarda, širenje siromaštva, socijalne napetosti, politička nestabilnost. Ukoliko bi se, pak, produbila globalna kriza, posebice u Europi, postoji opasnost, još uvijek ne tako blizu Hrvatske, od kombinacije „gospodarske depresije i deflacije“, tzv. „deflatorne depresije“ (Velika Britanija već se nalazi na pragu ovakve vrste krize, koju je u proteklom desetljeću iskusio Japan), a kriza bi mogla imati oblik tzv. „L-krivulje“, oštar pad BDP-a i zaposlenosti. Ključni problem hrvatske ekonomije u 2009. godini, koji će imati najveći utjecaj na gospodarska kretanja u Hrvatskoj, bit će način rješavanja urednog servisiranja vanjskog duga, koji iznosi oko 93 posto BDP-a. To je posljedica pogrešne monetarne politike HNB u razdoblju od 1994. do 2009., te „procikličkи“ vodjene fiskalne politike hrvatskih Vlada, od 1998 do 2009. Zbog toga, imamo problem „dvostrukih deficita“, deficita državnog proračuna i deficita platne bilance, koje treba istovremeno rješavati. Prioritet ima smanjivanje deficita platne bilance, a to je nemoguće riješiti bez nove monetarne politike HNB, koja u tome mora zadržati stabilnost financijskog sustava. Također, postoji problem tečajnog rizika, zbog zaduživanja domaćeg korporativnog sektora u inozemnim valutama. Nobelovac Paul Krugman usporedio je, s pravom, financijsku krizu u Istočnoj Europi 2009.godine sa Azijskom krizom iz 1997. godine. Dubina globalne financijske krize još uvijek nije sagledana. Ukoliko se ne iznadje način rješavanja problema tzv. „toksičnih obveznica“, kriza europskih banaka mogla bi biti dublja od krize na Wall Streetu. Osim toga, projekcije pet najuglednijih američkih ekonomista (N. Roubini, S. Roach, D. Smick, R. Schiller i D. Baker) pokazuju da je kriza gospodarstva SAD dublja nego što se očekivalo, odnosno kako kažu: „Najgore tek dolazi!“. Istočna Europa pod utjecajem je globalne financijske krize, te se njihovi financijski sustavi nalaze u fazi „financijskog topljenja“. Hrvatska se ne može izolirati od takvih kretanja. Radi se o pojavi „ispuhivanja mjehura“ („asset and credit bubble“), ubrzanog smanjivanja precijenjenih cijena nekretnina i dionica, koji su poslužili kao podloga za kreditnu ekspanziju banaka. Tako nastaje smanjivanje vrijednosti imovine („financijsko topljenje“), kreditni slom, valutna kriza (devalvacije), te dugovna deflacija i recesija. Zbog globalne krize,

Hrvatskoj je otežan pristup međunarodnim tržištima kapitala, pa je već u rujnu/listopadu 2008. godine (nakon kolapsa Lehman Brothers) došlo do prekida priljeva kapitala u Hrvatsku (tzv. sudden stop“ fenomena), što otežava refinanciranje inozemnih obveza Hrvatske koje dospijevaju na naplatu 2009. godine u iznosu od preko 12 milijardi eura. Hrvatska treba učiniti sve da izbjegne nemogućnost otplate svojeg vanjskog duga, odnosno nastanak „dužničke krize“ i „sistemske financijske krize“, jer bi to moglo dovesti do snažnog pada hrvatskog BDP-a, od najmanje 5 do 10 posto, sa ozbiljnim ekonomskim, socijalnim i političkim posljedicama. Obzirom da su problemi regije (ali, i Hrvatske, jer su hrvatske banke u vlasništvu matičnih banaka iz EU) duboko povezani sa ostatkom Europe, rješenje naše krize, prema mojem mišljenju, isključivo je u koordiniranom odgovoru Europske unije i međunarodnih financijskih institucija (posebice, MMF-a). Zbog toga, Hrvatska mora diplomatskim naporima poduprijeti inicijativu Austrije da se iznađe rješenje za spašavanje Istočne Europe (i Hrvatske). Suradnja sa MMF-om postaje nužna. Uz to, ako se poduzmu odgovarajuće antirecesijske mjere hrvatske Vlade i antideflatorne mjere centralne banke, Hrvatska bi iz krize mogla početi izlaziti tek krajem 2010. ili tokom 2011. godine. Ukratko, ekonomska kretanja u Hrvatskoj u 2009. godini bit će pod utjecajem globalne krize i mjera koje će poduzimati kreatori hrvatske ekonomske i monetarne politike. Ali mjere nove ekonomske i monetarne politike moraju biti takve da relaksiraju fiskalne i monetarne restrikcije kao što to preporučuju G20, MMF i EU.